

# Tropisch hout in het Geïntegreerd Grondstoffenprogramma (GGP)

R. L. BUSINK, IR. L. H. G. SLANGEN, IR. F. WOUTERS\*

**Tropische bossen verdwijnen in een hoog tempo. Het ontbreken van een verantwoorde afweging van de voor- en nadelen van het kappen van tropisch hout is hierbij een belangrijke factor geweest. De auteurs becommentariëren in dit artikel ontwikkelingen op de houtmarkt, en bepleiten een kosten-batenanalyse die tot duurzamer gebruik van het bos zal leiden. Op grond van een uitvoerige beschrijving van de markt concluderen zij dat een intensiever gebruik van het bos waarschijnlijk mag worden geacht. De noodzaak van een verantwoord beheer wordt daardoor nog eens onderstreept. Internationale overeenkomsten, zoals het Gemeenschappelijk Grondstoffenprogramma van de UNCTAD, zullen hiermee — zowel in het belang van producent als consument — rekening moeten houden.**

## Inleiding

Ten einde een evenwichtige arbeids- en inkomensverdeling tussen westerse industrielanden (IL) en ontwikkelingslanden (OL) te bereiken is binnen de UNCTAD op initiatief van de „Groep van 77 ontwikkelingslanden” een plan voor een Geïntegreerd Grondstoffenprogramma (het GGP) ontwikkeld. De OL willen, kort samengevat, minder afhankelijk zijn van hun vaak eenzijdige exportpakket, minder fluctuaties in hun exportopbrengsten hebben, meer de verwerking van grondstoffen in eigen land houden en proberen een relatief hoog stabiel prijspeil voor hun grondstoffen af te dwingen. Het GGP omvat, op olie na, nagenoeg alle belangrijke ertsen, mineralen en agrarische grondstoffen, waaronder tropisch hout.

Hoewel tropisch hout niet los kan worden gezien van het tropisch bos, zijn er aan beide verschillende aspecten én belangen te onderscheiden. Enerzijds is er het belang van het handelsproduct „tropisch hout”, voor zowel de IL als voor de OL. Anderzijds is er het belang van het tropisch bos op zich en het behoud daarvan voor de OL. Zo moet geconstateerd worden dat een handelaar in tropisch hout op de korte termijn niet dezelfde belangen heeft als iemand die natuur- en landschapsbehoud nastreeft. Op de lange termijn echter zullen beiden belang hebben bij een duurzaam beheer en gebruik van het tropisch bos als grondstoffenbron.

Het is de vraag of in de toekomst tropisch hout als grondstof nog wel voorhanden zal zijn. Zullen bodemuitputting en erosie, gevolgen van onverantwoord grondgebruik, het leven in grote delen van de tropen dan nog minder aantrekkelijk hebben gemaakt? Internationale overeenkomsten over een groot aantal grondstoffen kunnen voor de OL betere kansen tot ontwikkeling bieden. Tropisch hout wordt veelal, ondanks z'n vele „eigenaardigheden”, als één van de landbouwgrondstoffen gezien en behandeld. Bij dergelijke overeenkomsten is het noodzaak aandacht te besteden aan het duurzaam beheer en gebruik van tropisch bos 1).

## Het gebruik van het tropisch bos als houtbron

In het verleden was het gebruik van het bos in de tropen aan de lokale bevolking voorbehouden en was de invloed van

dit gebruik gering. Daar kwam verandering in door de introductie van moderne technologie door de kolonistoren en de daarmee samenhangende bevolkingstoename. Het koloniale tijdperk kan dan ook gezien worden als het begin van de commerciële exploitatie van het tropisch bos. Deze exploitatie was in haar beginstadium te kenschetsen als selectief en extensief. Een klein aantal boomsoorten met grote afmetingen werd geoogst. Men koos bovendien alleen die soorten waarvan men de eigenschappen kende. Door de technische ontwikkeling, het doordringen van nieuwe soorten tot de markt en de stijgende vraag naar tropisch hout vond de exploitatie na verloop van tijd op steeds grotere schaal en steeds intensiever plaats.

Thans wordt de commerciële bosexploitatie in de tropen meestal uitgevoerd door buitenlandse maatschappijen uit Japan, de Verenigde Staten of West-Europa. Bosgebieden worden vaak voor lange tijd (25 jaar of meer) onder bepaalde exploitatievoorwaarden in concessie gegeven aan deze ondernemingen 2). De hoeveelheid stammen die per hectare wordt gekapt, is afhankelijk van het aantal waardevolle houtsoorten dat zich in het bos bevindt. Het kappen van bomen met grote kroondiameter veroorzaakt echter aanzienlijke schade omdat lianen de boom met diverse andere boomkronen verbinden en deze in zijn val meesleuren. De velschade, de uitsleepwegen, de ontsluitingswegen en de landings- of verzamelaatsen kunnen te zamen voor een exploitatieschade van 10 à 30% van het bosoppervlak zorgen, in sommige gevallen zelfs 50% 3).

\* Verbonden aan de Vakgroep Algemene Agrarische Economie van de Landbouwhogeschool Wageningen.

1) Voor een uitvoerige analyse van de bosbouwkundige aspecten zij verwezen naar R. Busink en F. Wouters, *Zullen we op een tropisch houtje bijten?*, Vakgroep Algemene Agrarische Economie, Wageningen, 1981 (verkrijgbaar bij het Centraal Magazijn van de Landbouwhogeschool, De Dreyen 1, Wageningen).

2) World Bank, *Forestry. Sector policy paper*, Washington, 1978, blz. 64.

3) A. Grainger, *The state of the world's tropical forests*, *The Ecologist*, jg. 10, nr. 1/2, januari/februari 1980, blz. 20-30.

De te verwachten ontwikkelingen voor het gebruik van het produkt tropisch hout en daarmee het gebruik van tropisch bos worden voornamelijk bepaald door de economische ontwikkeling, stand van de techniek en groei van de bevolking. Naar het zich laat aanzien zal het uiteindelijke effect zijn een intensiever gebruik van het bos alsmede het exploiteren van bosgebieden die momenteel nog niet economisch geëxploiteerd kunnen worden.

Aan deze verwachte ontwikkelingen ligt het volgende ten grondslag:

- toenemende vraag naar hout en houtprodukten 4), waardoor in de toekomst prijsstijgingen te verwachten zijn;
- door de veranderende houttechnologie wordt het aantal marktwaardige houtsoorten groter;
- de technische ontwikkeling op het gebied van de papierfabricage is zover gevorderd dat veel tropische hardhoutsoorten kunnen worden gebruikt voor het maken van pulp 5). In de toekomst is dan ook een toenemend gebruik van het tropisch bos te verwachten ten behoeve van de produktie van houtpulp;
- de stijgende energieprijzen (olie, gas en kerosine) veroorzaken toenemende economische druk op de hulpbronnen in de tropen. Vooral voor de bosrijke OL die geconfronteerd worden met deze prijsstijgingen, vormt de lokale biomassa uit het bos een aantrekkelijk alternatief voor de geïmporteerde fossiele brandstoffen.

#### Oorzaken en gevolgen van het verdwijnen van het tropisch bos

Geconstateerd kan worden dat de tropische bossen in een zeer snel tempo verdwijnen en op grote en kleine schaal worden aangetast. In een „Report to the President”, opgesteld door het Amerikaanse „Interagency task force on tropical forests”, worden de volgende directe oorzaken van verdwijning van het tropisch bos genoemd:

1. omzetting van bos in landbouwgrond (wordt als belangrijkste beschouwd);
2. verzamelen van brandhout;
3. onoordeelkundige bosexploitatie.

De gebruiksvormen van het tropisch bos waarbij op korte of lange termijn het tropisch bos verdwijnt, worden — althans dat kan geconstateerd worden — in de hand gewerkt door twee factoren. Enerzijds ontbreekt veelal het inzicht in de voor- en nadelen van deze gebruiksvormen, anderzijds ontbreken de mogelijkheden om daadwerkelijke veranderingen in ontwikkelingen aan te brengen die leiden tot verdwijning van het bos. Voor het verkrijgen van inzicht in de voor- en nadelen is het nodig een systematische analyse te maken. Een nuttig hulpmiddel daarbij vormt het opstellen van een exploitatieschema als weergegeven in het volgende schema.

#### Schema. Globaal exploitatieschema van een bosgebruik waarbij het tropisch bos verdwijnt

Nadelen (kosten):	Voordelen (baten):
<ul style="list-style-type: none"> <li>• gedeerde toekomstige hout-opbrengsten en andere bosprodukten ..... A</li> <li>• negatieve externe effecten die na ontbossing optreden ..... C               <ul style="list-style-type: none"> <li>— erosie</li> <li>— klimaatverandering</li> <li>— ontregeling waterhuishouding</li> <li>— verdwijnen van overige functies van het tropisch bos</li> </ul> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• de (eenmalige) opbrengst van kaprijp hout ..... B</li> <li>• de vervallen kosten van beheer en instandhouding ..... D</li> <li>• de opbrengsten in de alternatieve aanwending: ..... E               <ul style="list-style-type: none"> <li>— veeweide</li> <li>— zwerflandbouw</li> <li>— enz.</li> </ul> </li> </ul>

#### Toelichting:

1. tot de marktbaar goederen en diensten kunnen in zijn algemeenheid de posten A, B, D en E worden gerekend. Een waardering via markt- en prijsmechanisme is dan de meest aangewezen weg. Een benadering voor de waarde van de negatieve externe effecten

die optreden bij ontbossing kan wellicht gegeven worden via de methode van het schaduwproject;

2. zeker indien gebruik wordt gemaakt van een hoge discontovoet (impliciet of expliciet) is de éénmalige hoge opbrengst van het kaprijp tropisch hout doorslaggevend voor de beslissing.

Vastgesteld kan worden dat de baten van omzetting van bos in landbouwgrond nog enigszins in geld zijn te kwantificeren en bovendien op korte termijn merkbaar zijn. De baten van permanente instandhouding van bos zijn daarentegen pas op lange termijn merkbaar en lang niet alle in geld te kwantificeren. Zij omvatten zowel „milieuwaarden”, die moeilijk te kwantificeren zijn, als gemakkelijker te definiëren baten zoals hout als grondstof en andere bosprodukten.

Baten op korte termijn geven bij overheden vaak de doorslag om hun beleid te richten op het omzetten van bos in landbouwgrond. Daarbij behoren de baten op lange termijn van de bosinstandhouding in principe als kosten te worden opgevat. Bij omzetting derft men immers deze opbrengsten. Uiteraard wordt deze gedachtengang door de betreffende instanties niet gevolgd.

Met betrekking tot de mogelijkheden tot het in stand houden van bos moet worden opgemerkt dat het veel landen ontbreekt aan kapitaal om te herbebossen of een duurzaam bosbeheer te voeren. Houtkapmaatschappijen zijn tot nu toe weinig geneigd hun winsten te herinvesteren in bosteelsystemen voor duurzaam beheer van tropisch bos, waarvan op termijn het bedrijfseconomisch rendement onzeker is. Ook de politieke situatie ter plaatse speelt een rol (met name het risico van nationalisatie). Het nationaal economisch rendement van dergelijke investeringen op lange termijn kan daarentegen hoog zijn.

Veel van deze, op lange termijn negatieve aspecten geven op dit moment mondiaal gezien misschien nog weinig reden tot ongerustheid, maar kunnen op korte termijn lokale of regionale economieën te gronde richten.

#### Enkele belangrijke kenmerken van tropisch hout

De grote heterogeniteit van hout als grondstof, veroorzaakt door de vele houtsoorten, de stadia van verwerking en kwaliteiten, de vele toepassingsmogelijkheden van hout, alsmede de uitwisselbaarheid met andere materialen, betekent dat er ruime substitutiemogelijkheden voor hout bestaan:
 

- interne substitutie: tussen tropische houtsoorten onderling en tussen tropisch en niet-tropisch hout;
- externe substitutie: tussen (tropisch) hout en andere grondstoffen als ijzer, aluminium, plastic, beton, steen enz.

Interne substitutie zal op de lokale markten in de OL bij gebrek aan substituten sneller plaatsvinden dan in de IL. Over het algemeen vindt weinig substitutie van tropisch hout door andere soorten of produkten plaats. Dit gebeurt meer naarmate de eigenschappen van tropisch hout meer overeenstemmen met die van niet-tropisch hout en andere produkten. De prijs en continuïteit van de aanvoer zijn dan de belangrijkste criteria voor substitutie geworden. Voor bepaalde doeleinden zijn sommige houtsoorten echter nauwelijks te vervangen omdat slechts weinig andere houtsoorten en produkten hun kwaliteit evenaren.

Opslag van hout gaat bijna altijd gepaard met kwaliteitsverlies door biologische en fysische aantasting. Indien, om wat voor reden dan ook, voorraadvorming het oogmerk is, dan is de levende boom in het bos de beste opslagplaats en

4) FAO, *Agriculture towards 2000. Conference, 20th session, Rome, 10-29 november, 1979*, blz. 125-139.

5) N. Myers, *Conversion of tropical moist forests*, National Academy of Science, Washington DC, blz. 33-43.

tevens de goedkoopste. Er is nauwelijks of geen bederf en zelfs nog enige bijgroei in de „voorraad”. Een nadeel is dat deze voorraad aanzienlijk minder snel verhandelbaar en verwerkbaar is dan gestapeld hout in een magazijn. Hout heeft in het algemeen een hoge volume/waardeverhouding, die 5 tot 20 maal hoger ligt dan bij veel andere grondstoffen. Transportkosten en opslag zijn hierdoor relatief hoog. Bij verwerkt hout ligt de verhouding gunstiger.

### Verbruik en handel in tropisch hout en de oppervlakte tropisch bos

De herkomst van tropisch hout hangt samen met het klimaat en beperkte zich tot gebieden tussen de keerkringen. Het merendeel van het tropisch hout dat momenteel geëxploiteerd wordt, bestaat uit tropisch hardhout en is voornamelijk afkomstig uit het natuurlijk gesloten tropisch bos. De tropische bossen bevinden zich voornamelijk in Zuid- en Centraal-Amerika, West- en Centraal-Afrika en Zuidoost-Azië/Oceanië.

De belangrijkste verbruikers van tropisch hout in de periode 1950-1973 waren, naast de tropische houtproducerende landen zelf, Japan, de Verenigde Staten en Europa. Na de tweede wereldoorlog is de import van tropisch hout door de IL binnen drie decennia vijftien maal zo groot geworden. De tropische gebieden gebruiken zelf ook meer tropisch hout, doch hun verbruik is in dezelfde periode maar iets meer dan verdrievoudigd 6). Ondanks de grote verscheidenheid van tropisch hout concentreert de internationale handel zich op een beperkt aantal houtsoorten, exportlanden en productie-categorieën 7).

Uit de verdeling van het bosoppervlak over de drie productieregio's blijkt dat meer dan de helft van het gesloten bos zich in Zuid-Amerika bevindt. Het totale gesloten tropisch bosoppervlak bedraagt ongeveer 1.200 mln. ha, waarvan 40-50 mln. ha naaldbos en 150-200 mln. ha droogseizoenbos. In het jaar 2000 wordt t.o.v. 1975 een achteruitgang verwacht van ca. 140 mln. ha. Het areaal van bosaanplant zal met ca. 12 mln. ha toenemen. Per ha zullen deze wellicht meer marktwaardig hout produceren, maar dit zal toch schril afsteken tegen de 140 mln. ha natuurlijk bos die verdwijnen. Bovendien zullen die 12 mln. ha slechts in een klein aantal landen geconcentreerd zijn. De meeste landen hebben gebrek aan kapitaal en de commerciële houtteelt kan niet in alle streken met succes worden bedreven. Dit is juist vaak het geval op gronden waar het tropisch regenbos reeds is verdwenen 8).

### Enkele kenmerken van de markt voor tropisch hout

Voor het ontwerpen van maatregelen in het kader van het GGP is het van belang te weten hoe de handel in tropisch hout en zijn afgeleide producten is georganiseerd en welke aandelen de schakels in de handelsketen hebben en in de prijs die de consument betaalt.

Bij de handel in tropisch hout kan men niet van een algemene markt spreken. Er bestaat geen centrale markt op de wereld waar de houtprijzen tot stand komen (zoals b.v. voor granen en koffie). De vraag naar houtproducten loopt sterk uiteen voor de verschillende houtsoorten, afgeleide producten en herkomst. Er zijn daarom vele deelmarkten te onderscheiden per houtsoort, sortiment (afmetingen) en kwaliteit. De heterogeniteit van de grondstof tropisch hout maakt de organisatie van de handel en distributie van tropisch hout erg complex en ondoorzichtig. Om enig inzicht hierin te krijgen is het noodzakelijk te weten wat de karakteristieken zijn van de marktpartijen, markt- of afzetorganisaties en welke marktvormen er zijn binnen de houtmarkt.

### De marktpartijen

In de handel van tropisch hout zijn vele marktpartijen betrokken. Deze kunnen wat betreft aantal of naar aard per

deelmarkt verschillen. Aan de producentenzijde kunnen worden onderscheiden: producenten, exporteurs, exporterende organisaties en agentschappen en aan verbruikerszijde: agentschappen, importeurs, importerende organisaties, makelaars en de industrie.

De import van hout en houtproducten in Europa loopt veelal over agentschappen die vaak vertegenwoordigers zijn van verscheidene exporteurs. Zij brengen het contact tot stand tussen verkoper en koper en krijgen daarvoor een zeker percentage van de verkoopprijs. Bij deze handelsschakel vindt dus enige concentratie van vraag en aanbod plaats. Hoeveel agentschappen en importeurs er in de afzonderlijke landen zijn, en welk deel van de totale vraag en aanbod zij verzorgen, is niet bekend.

### Belangen van verschillende partijen

De belangen die bij de oogst (productie) van en handel in tropisch hout een rol spelen, zijn op te splitsen in korte- en lange-termijnbelangen. Het voorvoegsel „korte” of „lange” termijn heeft echter voor bijna elke belanghebbende een andere betekenis.

Bij de realisatie van een grondstoffenovereenkomst voor tropisch hout spelen markttechnische problemen een belangrijke rol. Het GGP beoogt namelijk door marktconforme maatregelen tot realisatie van haar doelstellingen te komen. Veel Noord-Zuiddiscussies, in welk verband ook het GGP aan de orde is, bestaan volgens Van Dam 9) uit marktconflicten waarbij doorgaans ook de vraag rijst wie de marktpartijen zijn? Een dergelijke vraag kan ook worden gesteld ten aanzien van de handel in tropisch hout. Veelal zijn dat particuliere ondernemingen. De regeringen (overheden) hebben — meestal — niet meer dan een begeleidende en voorwaardenscheppende rol. De feitelijke ontwikkelingen voltrekken zich dan ook op markten waarop particuliere ondernemingen de toon aangeven. Volgens Van Dam wordt de spanning tussen regeringen en particuliere ondernemingen vergroot door de snelle internationalisering van het economisch verkeer. Door technische en politieke ontwikkelingen en door het ontstaan van multinationale ondernemingen worden de productiefactoren, de productieprocessen en de producten steeds mobieler en meer grensoverschrijdend. Dit betekent dat de overheden steeds minder op nationale basis kunnen ingrijpen en worden gedwongen tot een multinationaal beleid. Tegelijkertijd zijn de mogelijkheden hiervoor begrensd gegeven de verschillen in inzicht en ideologie.

### Marktvormen

Bij de aanbieders van tropisch rondhout moet men duidelijk onderscheid maken tussen producentenlanden (het land waarin het hout geoogst/geproduceerd wordt) en degenen die het tropisch hout op de markt brengen (houtoogstmaatschappijen, exporteurs, exportorganisatie). Hoewel het potentiële aantal producentenlanden groot is, namelijk alle landen met bos, wordt de huidige wereldhandel in tropisch hout echter gekenmerkt door een relatief klein aantal producen-

6) Idem.

7) Zie Busink en Wouters, op. cit.

8) FAO, *Tropical hardwood resources*, The Policy and Planning Service, Forestry Department, Rome, 1979 (presented on the Seminar on the Utilization of Tropical Hardwoods, Amsterdam, 15-18 mei 1979). Regionaal zijn er nogal grote verschillen te verwachten in het exportaanbod: uit Afrika een afname, uit Latijns-Amerika een verzevenvoudiging van het exportvolume en uit Zuidoost-Azië een toename van ruim 20%. Deze getallen betreffen alleen het hardhout. Gegevens voor naaldbout zijn niet beschikbaar. Er bestaan dan ook gerede twijfels of de vraag het aanbod voor export de toenemende vraag naar tropisch hout in de verbruikscentra kan dekken.

9) *ESB*, 17 december 1980.

tenlanden dat ruim 75% van de wereldexport van tropisch rondhout verzorgt.

Vaak vindt hout zijn weg buiten de markt om. Dit wordt veroorzaakt door toenemende verticale integratie. Bepaalde marktpartijen (maatschappijen) streven daarbij naar een verdere beheersing van de productiekolom door bepaalde schakels in de distributieketen van producent naar consument te elimineren, te absorberen of te passeren (10). Een voorbeeld hiervan is een meubelindustrie die zelf hout importeert en zelfs bos gaat exploiteren. Op welke schaal verticale integratie plaatsvindt: (of: heeft plaatsgevonden) en welke hoeveelheden hout daardoor niet op de markt komen, is onbekend.

### Marktinstrumenten

De huidige situatie in de wereldhandel van tropisch hout wordt gekenmerkt door een groot aantal verschillende graderingsnormen (11). Wassink noemt een getal van 150 (12). Standardisering van deze normen op wereldschaal zal een aanzienlijke verbetering betekenen voor de doorzichtigheid van de markt. Een probleem hierbij is het zeer grote aantal houtsoorten en het definiëren van het begrip kwaliteit.

De distributie van tropisch hout moet worden gezien als een „step by step”-stroom van fysieke goederen, waarbij eigendom, risico en verkoopsinspanningen overgaan van producent via de marktpartijen in de tussenhandel op de eindgebruiker. Verkopen en prijszonderhandelingen vinden plaats in ieder stadium. Het is niet ongebruikelijk dat tropisch hout door acht à negen handen gaat alvorens het de eindgebruiker bereikt (13). De handelsstroom tropisch hout wordt bepaald door de voorraadbehoefte, transportmogelijkheden, handelskrediet en marktinformatie. Voorraad houden is nodig omdat in de aanvoer van tropisch hout door technische storingen of slechte weersomstandigheden in de productiegebieden of op zee, stagnaties kunnen optreden. Deze voorraden kunnen op verschillende punten langs de distributieketen worden aangehouden. Voorraden dienen ook om schommelingen in de vraag te kunnen opvangen. De problemen die bij opslag een rol spelen zijn al eerder genoemd.

De betekenis van transport voor een doelmatige aanpassing tussen productie en verbruik neemt toe met de afstand tussen productie- en verbruiksgebied. Het transport van tropisch hout is dan ook van groot belang gezien de enorme afstand tussen productie- en verbruiksgebieden. De keus van het transportmiddel wordt door verschillende factoren bepaald, waarbij vooral bij volumineuze producten met een relatief lage waarde per eenheid — wat tropisch hout is — de prijs een belangrijke rol speelt. Transportkosten hebben een belangrijk aandeel in de cif-prijs van het produkt. Het transport van tropisch hout van producerend/exporterend land naar verbruikend/importerend land vindt, vanwege de geografische ligging van deze gebieden, merendeels per schip plaats. In de verscheping van tropisch-houtprodukten hebben de producerende landen zelf een gering aandeel. Het houttransport van Indonesië naar Japan geschiedt voor 20% onder Indonesische vlag en voor 80% onder Japanse (14). Vanwege deze scheve verdeling, die algemeen is voor het transport van tropisch rondhout, is in kringen van UNCTAD/GATT een zogenaamde „40-40-20”-regeling voorgesteld waarbij 40% van het vervoer door het producentenland wordt verzorgd, 40% door de verbruikers en 20% vrij is (15).

Tussen producent en eindverbruiker wordt er niet alleen door de handel, be- of verwerking, maar ook door het transport waarde toegevoegd aan het tropisch hout. Bij de eindverbruiker resulteert dit in een zekere verkoopprijs per m<sup>3</sup>. Hoewel de kosten naar soort én omvang per houtsoort en per importeur verschillen, vormen de transportkosten de belangrijkste post. De kosten daarvoor kunnen, vooral als het om geïmporteerd rondhout gaat, afhankelijk van de afstand, 40% van de verkoopprijs bedragen.

Een belangrijk marktinstrument in de internationale handel vormen de tarieven of heffingen. De tarieven die bij export en import worden geheven, komen tot uiting in de prijs

die de eindgebruiker moet betalen. Onbewerkt hout mag vrij van tarief in de IL worden ingevoerd. Op gezaagd hout zit een nominaal tarief van 0 tot 10% en op plaatmateriaal rust een tarief bij invoer van 10 tot 40% (16). Naarmate hout verder bewerkt is, stijgen de tarieven. Omdat een groot deel van de produktiekosten van gezaagd hout en plaatmateriaal in de IL door de ruwe grondstof wordt ingenomen en een relatief klein deel de toegevoegde waarde uitmaakt, is de effectieve graad van bescherming op verwerking in de IL veel groter dan de nominale tarieven aangeven: tot 40 à 50%.

### Toekomstige vraag- en prijsontwikkeling

Men is vrijwel unaniem van mening dat het verbruik van zaaghout in IL nog zal stijgen, terwijl bovendien de produktielanden zelf meer gaan verbruiken. De laatste groep zal waarschijnlijk ook steeds meer zelf gaan verwerken (17). Daardoor staan enerzijds bij de „in transit processors” (18) grote omschakelingen te wachten, anderzijds zal de houtverwerkende industrie in de IL zich aanzienlijk moeten heroriënteren (19). Dit wordt bevestigd door het feit dat vanaf 1970 tot 1978 de export van rondhout weinig toegenomen is, terwijl die van bewerkte produkten, zoals zaaghout en plywood, meer dan verdubbeld is. Aangetekend zij dat in 1978 het aandeel rondhout nog bijna 40% van het exportvolume uit OL was (20).

Door de verwachte stijging van het verbruik enerzijds en door het teruglopen van de productiecapaciteit van de huidige produktieregio's en het schaarser worden van gemakkelijk toegankelijk bosgebied anderzijds verwacht men een prijsstijging voor de verbruikers van tropisch hout. De verwachting is dan ook dat de opwaartse trend in de prijzen, die zich na 1976 heeft ingezet, in de toekomst zal voortduren. De opwaartse trend kan versterkt worden door:

- a. de te verwachten stijging van de transportkosten;
- b. het feit dat zowel in de IL, maar vooral in de OL hout als energiebron een steeds belangrijker rol zal gaan spelen;
- c. de horizontale (transnationale) en de verticale integratie van houtkapmaatschappijen kan op de lange duur, zij het geleidelijk, een prijsverhoging met zich brengen (monopolievorming);
- d. een sterk opwaartse prijsontwikkeling van substituten.

10) UNCTAD, *Consideration of international measures on tropical timber*, Genève, 1977, blz. 29.

11) Onder graderen en sorteren wordt verstaan: het op basis van bepaalde — vaak officieel vastgestelde — criteria hergroeperen van een of meer heterogene partijen van een produkt tot een aantal homogene partijen. Met betrekking tot rondhout spreekt men van sorteren, terwijl voor andere produkten — waaronder gezaagd hout — het woord graderen meer wordt gebruikt.

12) J. T. Wassink en S. I. Wiselius, *Aspects of marketing of tropical timber: a practical guide*, KIT Bulletin 305, Amsterdam, blz. 46.

13) UNCTAD, op. cit.

14) C. Chandrasekharan, *A report on the forestry situation in Indonesia*, FAO, Bangkok, 1977, blz. 71.

15) Voor een uitgebreide beschrijving en analyse van de „40-40-20”-regeling zij verwezen naar L. Juda, *World shipping*, UNCTAD and New International Economic Order, *International Organization*, jg. 35, 1981, nr. 3, blz. 493-516. Voor een korte samenvatting zie: Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Wereld in Ontwikkeling*, jg. 14, november 1981, blz. 8-10.

16) K. Takeuchi, *Tropical hardwoods trade in the Asia-Pacific region*, World Bank Staff occasional paper nr. 17, New York, 1974, blz. 90.

17) Zie voetnoot 4.

18) Dit zijn landen die voornamelijk rondhout invoeren, dat hout verwerken en de verwerkte produkten vervolgens weer exporteren (Japan, Z-Korea, Taiwan).

19) H. Booth, *Asia's wood-based panels industry and trade*, *Unasylva*, jg. 32, 1980, nr. 127, blz. 2-8.

20) S. L. Pringle, *The outlook for tropical wood imports*, *Unasylva*, jg. 31, 1979, nr. 125, blz. 10-18.

Zowel a als b zijn een direct gevolg van de stijgende olie-prijzen. Dit speelt niet alleen voor hout een rol maar ook voor de substituten van tropisch hout.

Een ander scenario voor de ontwikkeling van de prijzen is een volgende. Hoewel voor de meeste agrarische produkten die in de primaire levensbehoeften voorzien, de inkomens-elasticiteit van de vraag klein is, is die voor hout en houtprodukten, als luxe produkt, relatief groot. Dit bleek vooral tijdens de economische groeiperiode van de jaren zestig (21). Nu de koopkracht in de IL minder stijgt dan in de jaren zestig of zelfs afneemt, is ook een daling in de vraag naar tropisch hout te verwachten. Dit zal zeker een drukkend effect op de prijsstijging van tropisch hout hebben. Het is echter zeer wel mogelijk dat de prijzen van de substituten van tropisch hout in de periode tot 2000 relatief sneller zullen stijgen dan die voor tropisch hout. Substituten als aluminium en plastics vereisen namelijk een aanzienlijke energie-input.

### Prijs- en exportopbrengstfluctuaties en Stabex

Bij tropisch hout was in de periode 1968-1975 over het algemeen sprake van fluctuerende fob-prijzen. Daarna was er tot 1980 voor bijna alle categorieën een aanzienlijke prijsstijging. In de periode 1970-1975 hebben de opbrengsten aanzienlijke fluctuaties vertoond. De periode van 1976 tot 1980 wordt niet alleen gekenmerkt door hogere prijzen ten opzichte van de periode voor 1970, maar ook door hogere export. Sterk fluctuerende prijzen zijn echter voor zowel producenten als verbruikers (verwerkers) nadelig en daarmee voor de concurrentiepositie van tropisch hout.

In het kader van de Lomé-akkoorden I en II heeft de Europese Gemeenschap met de z.g. ACP-landen (thans zijn dat 61 landen in Afrika, het Caraïbisch gebied en de Pacific) overeenkomsten inzake de stabilisatie van exportopbrengsten afgesloten. Het bij Lomé-I ingevoerde Stabex-systeem is de eerste overeenkomst tussen geïndustrialiseerde en ontwikkelingslanden die beoogt althans gedeeltelijk de gevolgen op te vangen die plotselinge dalingen van de opbrengsten van agrarische grondstoffen voor de economie en de inkomsten van de producerende landen hebben. Die dalingen kunnen zowel het gevolg zijn van schommelingen in de wereldmarktprijzen als van sterke produktievermindering in streken die meer dan andere door grillen van de natuur worden geteisterd. In het Lomé-I-akkoord dat liep van 1975 tot 1980 was een bedrag voor Stabex beschikbaar gesteld van ERE 382 mln. Tot de 26 produkten die bij het in werking treden van Lomé-I in de Stabex zijn opgenomen behoorden ook onbewerkt en gezaagd hout. Het belang van het opnemen van tropisch hout in het Stabex-systeem moge blijken uit het gegeven dat ruim 55% van de import van de EG aan tropisch rondhout afkomstig is van de ACP-landen.

In 1975 werd voor het produkt onbewerkt hout een bedrag van ERE 37,8 mln. uitgekeerd — of wel 47,2% van de uitkeringen in dat jaar in het kader van het Stabex-systeem — ter compensatie van exportverliezen. Dit werd veroorzaakt door de forse prijsdaling van onbewerkt loofhout in 1975. Ook de geëxporteerde hoeveelheden liepen in 1975 terug. Na 1975 heeft er voor de ACP-landen geen noemenswaardige compensatie voor exportverliezen op onbewerkt loofhout plaatsgevonden. Alleen voor gezaagd hout is in de jaren na 1975 nog ERE 1 mln. uitgekeerd.

In totaal werd tijdens de looptijd van het Lomé-I-akkoord een bedrag van ERE 387 mln. uitgekeerd. Vanaf 1980 valt de compensatie voor exportverliezen onder Lomé-II (22) en is het bedrag voor Stabex verhoogd tot ERE 550 mln. Bovendien gelden de uitkeringen voor een groter aantal produkten, terwijl de voorwaarden van het te dekken risico zijn verzacht. Stabex omvat nu praktisch alle agrarische grondstoffen die van betekenis zijn voor de economie van de 61 ACP-landen, t.w. 44 produkten en bijprodukten.

### Het Geïntegreerd Grondstoffenprogramma (GGP)

#### Voorwaarden voor een duurzaam bosgebruik

De effecten van de functies van het bos en de gevolgen van het verdwijnen van het bos kunnen zich uitstreken tot over de regio's. Bossen kunnen worden beschouwd als gemeenschappelijk goed waarvan de instandhouding een internationale gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is. Uitgangspunt bij het gebruik van tropische bossen zou dan ook moeten zijn een zodanig gebruik van het bos dat duurzame instandhouding gewaarborgd is.

Een duurzaam bosgebruik (in de ruimste zin van het woord) zal alleen kans van slagen hebben wanneer aandacht wordt geschonken aan de volgende punten:

- a. de analyse van de waarde van het tropisch bos moet zich niet alleen bezighouden met de op korte termijn oogstbare hoeveelheid hout, maar ook met de op lange termijn te verwachten voor- en nadelen. Voor een deel betreffen deze voor- en nadelen 23) goederen en diensten die direct te gelde kunnen worden gemaakt. Bij een analyse van de waarde van het tropisch bos en hetgeen men opoffert als dit verdwijnt, moet echter ook aandacht worden geschonken aan een aantal belangrijke niet-marktbare goederen en diensten (zie schema). Geconstateerd kan worden dat er in veel gevallen nauwelijks of geen economische afweging plaatsvindt over de voor- en nadelen van een bos-exploitatie die leidt tot ontbossing. De redenen hiervoor zijn genoegzaam bekend: particuliere versus nationaal-economische belangen, korte- versus lange-termijnbelangen en financiële noden van de overheden, de tekorten op de lopende rekening van de betalingsbalans, de noodzakelijke buitenlandse deviezen;
- b. de bosbouw moet deel uitmaken van een nationale (mon-diale) landgebruiksplanning, waarbij evaluatie van landgebruik op grond van het in a genoemde plaatsvindt;
- c. een verdergaande ontbossing betekent vaak een verdere verpaupering van de mensen op het platteland (24), waardoor de drang om naar de stad te trekken groter wordt. Om verdere urbanisatie te voorkomen dient bosbouw te worden geïntegreerd in plattelandsontwikkelingsprojecten. De bijdrage die bosbouw met zijn vele „forward and backward linkages” kan leveren is beschreven door Westoby (25);
- d. voor een ecologisch verantwoord bosgebruik zal een prijs moeten worden betaald. Dit zal tot gevolg kunnen hebben dat via de prijs de vraag zich zal aanpassen aan het ecologisch verantwoorde aanbod;
- e. de rol die de IL spelen bij de ontwikkelingen in het tropisch bos. Door deze landen zou gewerkt kunnen worden aan:
  - de vergroting van de houtproduktie in de IL;
  - zorgvuldiger gebruik van hout als grondstof, zowel in de OL als in de IL (introductie van secundaire soorten);
  - bosaanleg in OL;
  - verbetering bos/landbouwsystemen;
  - onderzoek naar ecologisch verantwoorde houtproduktiemethoden in de tropen;

21) C. Price, Terms of trade and forest products, *Commonwealth Forestry Review*, jg. 58, 1979, nr. 4, blz. 235-242.

22) Lomé II: Licht verbeterde versie van Lomé I, *Internationale samenwerking*, jg. 12, 1979, nr. 10, blz. 436-442.

23) Om misverstand te voorkomen zij hierbij aangetekend dat de term kosten-batenanalyse is vermeden. Het blijkt namelijk dat de praktische toepassing van de kosten-batenanalyse in hoofdzaak gericht is op één dimensie goederen en diensten, t.w. de marktbare goederen en diensten.

24) World Ecological Areas Programme (WEAP), *The Ecologist*, jg. 10, 1980, nr. 1/2.

25) J. C. Westoby, Forest industries in attack on economic underdevelopment, *Unasylva*, 1962, nr. 67.

- mondiale mentaliteitsverandering t.a.v. het gebruik van de natuur;
- het opleiden van personeel om het bos deskundig te kunnen beheren, alsmede een goede organisatie van de nationale en lokale bosdiensten.

Hoe men ook over de werking van het markt- en prijsmechanisme mag denken, het is een feit dat de prijzen van tropisch hout de beloningsvoeten vormen voor de bosbouwactiviteiten in de producentenlanden. Een vraag die dan rijst is: worden de kosten die ontstaan in de produktieketen van bos tot eindverbruiker, goedge maakt én blijft er voldoende geld over voor investeringen in herbebossing of in duurzame regeneratiesystemen van het tropisch bos. In z'n algemeenheid moet deze vraag ontkennend worden beantwoord. Dit betekent dat de marktprijzen van tropisch hout niet overeenkomen met de schaarste van goed toegankelijk tropisch bos op de lange termijn. Een ideale, of zo men wil, optimale situatie zou inhouden dat de kosten voor instandhouding en beheer van het bos, de negatieve zowel als positieve externe effecten bij verdwijning van het bos in de marktprijzen tot uitdrukking zouden moeten komen. Het tropisch hout kan niet worden opgevat als een gift van de natuur die zonder enige zorg kan worden opgemaakt. Het hout als grondstof moet zo worden gewaardeerd dat reproductie mogelijk blijft.

Men is zich vaak niet bewust van de potentiële bijdrage die de bosbouw aan de economische ontwikkeling kan geven. Dit wordt in de hand gewerkt door het feit dat de baten van verantwoorde bosbouw pas op lange termijn merkbaar zijn. Zo ontstaat volgens de Wereldbank (26) een isolering van de bosbouw in de economische planning of plattelandsontwikkeling.

#### *Doelstelling bij verbetering van de wereldhandel in tropisch hout*

Hoewel de beschikbare informatie over het beeld van de handel verre van volledig is, zijn er toch punten te noemen waarop de handel in tropisch hout zou kunnen worden verbeterd, zeker wanneer gelet wordt op het tot stand brengen van een evenwichtiger verdeling van arbeid, zeggenschap over produktiefactoren en inkomens tussen OL, „newly industrialising countries” en IL.

Verbetering van de handel in tropisch hout kan beschreven worden aan de hand van een aantal doelstellingen, te onderscheiden in: marktpolitieke, structuurpolitieke en organisatorische doelstellingen (27). Deze doelstellingen zijn ook terug te vinden in de beleidsinstrumenten van het GGP. De marktpolitieke en structuurpolitieke doelstellingen vormen de basis voor het GGP.

*Marktpolitieke doelstellingen*, die afspraken over prijzen en hoeveelheden beogen, kunnen als volgt geformuleerd worden:

1. Stabilisatie van de prijzen van tropisch hout. Daaraan zijn twee aspecten te onderkennen. Enerzijds het afzwakken van prijsfluctuaties rond een lange-termijntrend; anderzijds het realiseren en handhaven van een wenselijk geacht prijspeil. De huidige prijs weerspiegelt niet de werkelijke kosten van tropisch hout én van het beheer van het bos;
2. vraag en aanbod van tropisch hout moeten bij het gewenste prijspeil zodanig op elkaar kunnen worden afgestemd dat aan de gestelde voorwaarden (zie voorgaande) wordt voldaan. Indien het wenselijk geachte prijspeil relatief hoog ligt, zal men niet kunnen ontkomen aan contingentering van export en import van tropisch hout ten einde een te grote produktie te voorkomen;
3. de gevolgen van de opbrengstfluctuaties voor OL moeten worden opgevangen. Indien prijzen en hoeveelheden binnen een afgesproken marge blijven dan kan dat een stabilisatie van de exportopbrengsten tot gevolg hebben. Door bepaalde omstandigheden kunnen landen echter toch in moeilijkheden terechtkomen (oogstfluctuaties,

natuurrampen, oorlogen enz.). Juist hiervoor dient er een systeem te zijn dat geldt voor alle OL en dat tegemoet komt aan deze opbrengstdalingen;

4. de aanvoer van de grondstof tropisch hout, al of niet bewerkt, dient veiliggesteld te worden.

*De structuurpolitieke doelstellingen*, die ingrepen in het produktie-, verwerkings-, en verbruiksbeleid beogen, betreffen de volgende punten:

1. het is veel efficiënter om verwerkt hout te transporteren dan onverwerkt hout. Verwerkt hout heeft een lagere volume/waardeverhouding dan onbewerkt hout. Dit pleit ervoor de verwerking van het hout meer in de produktielanden zelf te doen plaatsvinden. Tarieven, die een hoge effectieve graad van bescherming van werkgelegenheid in de IL betekenen, zouden moeten worden afgeschaft;
2. er zou een evenwichtiger verdeling van hoeveelheden tropisch hout die door IL en OL worden verscheept, tot stand moeten komen. Veel OL hebben echter te weinig schepen en kunnen nu al niet voldoen aan de „40-40-20-regeling”. De OL moeten de mogelijkheid krijgen om hun handelsvloot uit te breiden;
3. horizontale en verticale diversificatie van de produktie is een noodzaak om de OL minder afhankelijk te laten zijn van het kleine aantal produkten dat nu wordt uitgevoerd. Deze vormen van diversificatie houden zowel een uitbreiding in van het aantal verschillende produkten (horizontaal) alsook diversificatie binnen één produkt, b.v. meer stadia van bewerking van tropisch hout (klassen, bewerkingsgraden enz.);
4. voorwaarden waaronder concessies worden verleend dienen erop gericht te zijn dat geen roofofbouw op het bos en de bodem wordt gepleegd en dat de verplichting tot herbebossing of een bosregeneratiesysteem is opgenomen, alsmede de controle hierop. Deze maatregel heeft zowel op produktie als op het bosbeheer zijn weerslag en zal zeker geen eenvoudige zaak zijn.

*De organisatorische doelstellingen*, die een beter verloop van de handel voorstaan, kunnen als volgt worden omschreven:

1. er zouden één of enkele centrale markten moeten komen, waar tropisch hout in de meest gangbare vormen (b.v. onbewerkt, gezaagd en als plaatmateriaal) verhandeld wordt. Het ontbreken van zulke markten maakt de handel in tropisch hout ondoorzichtig, hetgeen nadelig is voor zowel OL als voor IL. De nu zo vaak ontbrekende of zeer gebrekkige marktinformatie is dan gemakkelijker bijeen te brengen op deze markten, en toegankelijker voor producent en verbruiker. De doorstuwung van hout kan dan sneller en goedkoper plaatsvinden;
2. er moet een internationaal aanvaard pakket afspraken worden gemaakt over het graderen van het grote aantal houtsoorten in alle stadia van distributie. Een dergelijk systeem werkt efficiëntieverhogend;
3. de vorming van oligopolies dan wel monopolies moet op de te creëren centrale markten tegengegaan worden.

Het hoeft geen betoog dat voor al deze maatregelen samen, zo ze eenmaal ingesteld zouden zijn, een controle-apparaat op internationale basis van de grond moet komen. Aansluitend op deze doelstellingen kunnen enkele beleidsinstrumenten worden onderscheiden.

26) World Bank, op. cit.

27) UNCTAD, op. cit.; C. J. Jepma en L. M. Bakker, Het Geïntegreerde Grondstoffenprogramma, *Intermedair*, jg. 14, 1981, nr. 14, blz. 49-57; R. Barents, Het Gemeenschappelijk Grondstoffenfonds, *ESB*, 13 augustus 1980, blz. 893-899; Nationale Adviesraad voor Ontwikkelingssamenwerking (NARO), *Advies inzake het grondstoffenvraagstuk*, Staatsuitgeverij, Den Haag, 1979.

Het *Gemeenschappelijk Grondstoffenfonds* vertoont in opzet overeenkomsten met het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (OEGFL). Het Gemeenschappelijk Grondstoffenfonds financiert enerzijds *markt-politieke* maatregelen m.n. de internationale buffervoorraden; men noemt dit het eerste loket („first window”). Anderzijds financiert het *structuurpolitieke maatregelen*; dit is het tweede loket („second window”). Over de wijze van financiering van het fonds is lang onderhandeld. De OL wilden een onafhankelijk fonds met eigen middelen en de IL zagen meer heil in een niet-zelfstandige organisatie, ondergebracht bij het IMF of bij de Wereldbank en gefinancierd door de afzonderlijke internationale grondstoffenovereenkomsten („the commodity by commodity approach”).

Er was geschat dat er ca. \$ 6 mrd. nodig zou zijn voor het fonds: \$ 4,5 à 5 mrd. voor het eerste loket en \$ 1 à 1,5 mrd. voor het tweede loket. Door de grote terughoudendheid van de IL is vooralsnog slechts \$ 400 mln. resp. \$ 350 mln. voor het eerste en het tweede loket overeengekomen. De bijdragen aan het tweede loket hangen vooral af van vrijwillige toezeggingen. In augustus 1980 was hiervoor \$ 290 mln. bijeengebracht. Moeizame onderhandelingen worden thans gevoerd o.a. over de verdeling van de financiering, verdere uitbreiding van het fonds, de stemmenverdeling binnen het fonds (al of niet gekoppeld aan ingebracht kapitaal) enz.

Het fonds is een essentieel onderdeel van het GGP en is als zodanig van wezenlijk belang om de doelstelling van prijs en opbrengststabilisatie gestalte te geven (28). Prijsstabilisatie kan de opbrengstfluctuatie wel afzwakken, maar niet elimineren. Regeling van het aanbod is dan ook een noodzaak (29).

*Internationale buffervoorraden.* Tropisch hout behoort tot die grondstoffen die technisch moeilijk in voorraad te houden zijn, behalve dan tegen hoge kosten. Tropisch hout is voorts bijzonder heterogeen en daar de prijsvorming niet op een centrale markt tot stand komt, is een buffervoorraad een minder geschikt stabilisatie-instrument (30).

Binnen de onderhandelingen over het GGP hebben de OL zich vooral sterk gemaakt voor de beleidsinstrumenten: het Gemeenschappelijk Grondstoffenfonds en de buffervoorraden. Tropisch hout is op aandringen van producentenlanden (OL) in de lijst van 18 grondstoffen opgenomen. In een vroeg stadium van onderhandeling is echter om bovengenoemde redenen afgezien van buffervoorraden voor tropisch hout. Men ziet meer heil in „opslag” van het hout in het bos en de bomen zelf. De gedachten gaan uit naar een aanbodsregulering die steeds op de vraag is afgestemd. De problemen hierbij spitsen zich toe op de volgende punten (31):

- overzicht van de vraag naar tropisch hout en aanpassing van het aanbod daaraan is, zoals in het voorafgaande getracht is duidelijk te maken, niet eenvoudig;
- de aanbodsregulering, in feite exportquota, zullen op nationaal niveau produktiebeheersing betekenen. Naar verwachting zal dit een gemiddeld hoger prijspeil tot gevolg hebben.

In het verleden is bij een prijsstijging van tropisch hout en andere produkten de solidariteit van de producentenlanden om zich aan de quota's te houden niet zo groot gebleken.

*Het afbreken van tarieven.* De progressieve tarieven van de IL op verwerkte produkten uit de OL bij toenemende graad van verwerking betekenen een hoge effectieve graad van bescherming van de toegevoegde waarde in de IL (m.n. het verzagen en het maken van plaatmateriaal). Gezien de gevolgen voor de houtverwerkende industrie in de IL van het afschaffen van tarieven — gevolgen die groter zijn dan die van prijsstijgingen van tropisch hout zelf — is het niet verwonderlijk dat IL hierop erg terughoudend reageren. Dit wordt nog versterkt door de huidige economische teruggang in de IL. *Compensatoire financiering.* Ter stabilisatie van de exportprijzen zijn in het kader van de Stabex-regeling in 1975

bijna ERE 38 mln. voor tropisch hout uitgekeerd. Het is denkbaar dat deze uitkeringen juist naar een land zijn gegaan dat in dat jaar voor al haar exportprodukten te zamen een bevredigende opbrengst had. Verschillen tussen ACP-landen onderling en die met andere OL konden aldus toenemen. Door een geïntegreerde aanpak binnen het GGP zou compensatoire financiering alleen mogen worden toegepast indien de totale exportopbrengst beneden een bepaalde norm blijft. Het is daarom van groot belang dat tropisch hout te zamen met de 17 andere grondstoffen bezien wordt in het GGP.

*Multilaterale afzet- en leveringsgaranties.* Aansluitend bij een aanbodsregulering kan deze maatregel een verzekering en veiligstelling van de aanvoer van al of niet verwerkte grondstoffen betekenen. De afzet- en leveringsgaranties zullen niet kunnen ontkomen aan prijsafspraken voor deze leveringen. Deze maatregel is eigenlijk alleen denkbaar indien andere instrumenten van het GGP ook in werking treden, waardoor het risico dat prijsafspraken worden doorbroken kleiner is.

*Aanvullende maatregelen binnen het GGP.* Maatregelen die binnen de UNCTAD-onderhandelingen voor tropisch hout in het bijzonder een rol speelden en nog spelen, zouden gericht moeten zijn op het bevorderen van onderzoek, van herbebossing en op het verbeteren van inzicht in de markt (32).

Voor de problematiek van het tropisch hout is onderzoek nodig naar de volgende zaken:

- de hoeveelheid en aard van het eindverbruik en de marktbehoefte aan tropisch hout;
- de introductiemogelijkheden van tropisch hout, hun beschikbaarheid en prijsontwikkeling;
- de introductiemogelijkheden van nog onbekende houtsoorten op de houtmarkt;
- de verbetering van de kwaliteit van de geëxporteerde produkten;
- de verbetering in de benutting van het houtafval;
- meer uniformiteit en standaardisering van produkten uit OL in een algemeen aanvaard graderingssysteem.

Zo herbebossing op een duurzame basis technisch mogelijk is — en vooral over dit laatste ontbreekt de kennis — én er via het Gemeenschappelijk Grondstoffenfonds geld voor zou zijn (tweede loket), dan is er dikwijls geen kader en infrastructuur aanwezig om dat geld daadwerkelijk te besteden aan herbebossing: in veel OL functioneert er niet of nauwelijks een overheidsorgaan, belast met het beheer van de bossen. Om herbebossing op grote schaal op gang te brengen zou eerst de opleiding van een middenkader moeten plaatsvinden.

Het verbeteren van inzicht in ontwikkelingen in de markt. Bij het functioneren van één of enkele centrale markten voor tropisch hout kan de benodigde marktinformatie veel gemakkelijker dan nu verzameld worden. Ondernemingen in de IL zijn dikwijls huiverig om hun marktinformatie prijs te geven omdat dit hun concurrentiepositie zou verzwakken. Een goed functionerende centrale markt verschaft voor alle marktpartijen meer duidelijkheid, ook voor de OL. Marktpartijen in de IL zien dit laatste niet als prioriteit en blijven vanuit de huidige ondoorzichtigheid van de markt pogingen ondernemen om hun eigen risico binnen die markt te minimaliseren. Een internationale regeling als het GGP moet dan ook juist het risico van ondernemingen in de IL wegnemen, omdat de huidige situatie anders niet zal veranderen.

R. L. Busink, L. H. G. Slangen, F. Wouters

28) Barents, op. cit., en Jepma en Bakker, op. cit.

29) NARO, op. cit.

30) Idem.

31) UNCTAD, op. cit.; K. F. S. King, Concept of a new international economic order and trade in wood, *Schriftenreeks des BELF*, Hef 229, blz. 64-90.

32) Wassink, op. cit.; UNCTAD, op. cit.